

Jinsi ya kubuni na kutekeleza ufuatiliaji, tathmini na utafiti salama na wa kimaadili

Kwa wafanyakazi wa Ufuatiliaji na Tathmini katika Mashirika ya Kijamii na mashirika ya utafiti katika mazingira ya kibinadamu au maendeleo

Maelezo haya kuhusu jinsi-ya yatasaidia mashirika kuelewa hatari zinazoweza kutokea za kulinda usalama zinazohusiana na kufuatilia, kutathmini na kutafiti ili yaweze kuweka michakato ya kulinda kila mtu anayehusika dhidi ya madhara. Kufuatilia, kutathmini na kutafiti kunahusisha wafanyakazi na watafiti kuingiliana na jamii na washiriki, kukusanya, kuchambua na kutumia habari. Tabia ya wafanyakazi wa Kufuatilia na Kutathmini na watafiti na shughuli wanazofanya zinaweza kusababisha madhara yanayoweza kutokea au hatari za kulinda usalama ikijumuisha unyonyaji wa kingono, dhuluma, au unyanyasaji wa kingono (SEAH). Hatari hizi zinahitaji kushughulikiwa ili kuhakikisha shughuli hizi ni salama kwa kila mtu anayehusika.

Ufuatiliaji, tathmini na utafiti ulio salama ni nini?

- Ufuatiliaji na Tathmini na utafiti ulio salama huhakikisha kila mtu anayehusika analindwa dhidi ya madhara ambayo ni matokeo ya moja kwa moja au yasiyo ya moja kwa moja ya shughuli hiyo.
- Inazingatia na kutafuta kushughulikia ukosefu wa usawa wa mamlaka kati ya wale wanaofanya shughuli za ufuatiliaji, tathmini na utafiti na wale wanaoshiriki katika shughuli hizo.
- Inahakikisha usiri na faragha kwa washiriki wote.
- Inazingatia kero za kulinda usalama na za kimaadili ili kutambua hatari zinazoweza kutokea na jinsi ya kuzipunguza na kuzidhibiti katika awamu tofauti za mzunguko huo.
  - i. Kupanga na kubuni
  - ii. Kutekeleza ukusanyaji wa data
  - iii. Uchambuzi, kuripoti na kushiriki matokeo

Tofauti kati ya kulinda usalama na maadili

Maadili ya kulinda usalama na utafiti yanahuksika na kuzuia madhara kwa watu na washiriki katika kutoa msaada wa maendeleo na kibinadamu na utafiti. Istilahi hizi mbili mara nyingi hutumika kwa kubadilishana na huku zikiwa na ukamilishano na mwingiliano pia kuna tofauti za wazi.

- **Maadili ya utafiti** ni kanuni za maadili zinazotawala jinsi gani watafiti wanapaswa kutekeleza kazi yao inayohusisha kukusanya data, uchambuzi na kuripoti. Mazingatio makuu ya kimaadili yanajumuisha kuhakikisha kukusanya data ni muhimu, manufaa ya kukusanya data yanapita hatari inayoweza kutokea ya madhara, ushiriki wa hiari, idhini iliyoarifiwa na kulinda faragha ya washiriki. Hatari za kulinda usalama huzingatiwa kama sehemu ya kutoa utafiti wa kimaadili, hata hivyo maadili ya utafiti yanaenda zaidi ya kulinda usalama.
- **Kulinda usalama wa utafiti** unahusu vipengele vyote vya tabia ya watafiti na hatari za kulinda usalama kwa watu binafsi wanaoshiriki katika utafiti. Inahusisha kuelewa ukosefu wa usawa wa mamlaka, jinsi mamlaka yanaweza kutumiwa vibaya, na kuweka hatua zinazohitajika ili kuzuia madhara kwa wafanyakazi, washiriki wa utafiti na jamii, pamoja na mbinu za kukabiliana na kero. Kulinda usalama kunajumuisha madhara yanayosababishwa na tabia ya wafanyakazi, na madhara yanayosababishwa na Ufuatiliaji na Tathmini na utafiti.

Maadili ya utafiti yanajumuisha kulinda usalama, hata hivyo, sio kila mara huonyesha kwa uwazi hatari zote za kulinda usalama.

Ni nini kinahitajika ili kuhakikisha ufuutiliaji, tathmini na utafiti ulio salama na wa kimaadili?

Mambo yafuatayo yanahitaji kuwekwa ili kuhakikisha ufuutiliaji na tathmini na utafiti ulio salama:

- ✓ Kanuni za Maadili za shirika ambazo zinazeleza viwango vya tabia vinavyotarajiwa kwa wafanyakazi na washirika na ni sehemu ya mikataba yote.
- ✓ Mratibu wa kulinda usalama aliyeteuliwa ili kutoa mafunzo na msaada kwa wafanyakazi wenzake na kufuutilia na kudhibiti hatari za kulinda usalama na kukabiliana na ripoti.
- ✓ Njia za rufaa zilizotambuliwa na huduma ya msaada ya kuitikia masuala ya kulinda usalama.
- ✓ Taratibu za kuripoti kuhusu kulinda usalama na majukumu na wajibu wazi wa kuitikia masuala ya kulinda usalama
- ✓ Wafanyakazi wa ufuutiliaji na tathmini na watafiti waliofunzwa kuhusu kulinda usalama, ikijumuisha mbinu salama za kukusanya data (tazama hapa chini)
- ✓ Muda, rasilimali na bajeti ya kutosha ili kuhakikisha hatua zinazofaa za kulinda usalama zinashughulikiwa vya kutosha
- ✓ Mfumo wa maadili wa shirika ili kuongoza shughuli zote za ufuutiliaji na tathmini na za utafiti - hii inaweza kuunganishwa katika mpango wa ufuutiliaji na tathmini.

Kwa zaidi, soma [Maelezo ya Jinsi-ya Kupanga Programu Salama na Vidokezo 10 Bora vya Kufanya Ziara za Ufuutiliaji wa Mradi kwa Usalama](#)

Jinsi ya kujumuisha kulinda usalama na maadili katika kipindi chote cha ufuutiliaji, tathmini na utafiti

1. Kupanga na kubuni

1.1 Fanya utathmini wa hatari

- Tathmini uwezekano wa hatari za kulinda usalama zinazohusiana na kufanya kazi katika eneo fulani na idadi fulani ya watu (kwa mfano, makundi ya watu walio hatarini au yaliyotengwa), na uzingatie kupunguzwa kwa hatari hizo.
- Tathmini ya hatari inapaswa kukaguliwa na kusasishwa kila mara ili kuzingatia mabadiliko yoyote katika muktadha au utoaji wa programu.

Tunamuweka nani salama kupitia ufuutiliaji, tathmini na utafiti ulio salama?

Mtu yeyote anayehusika katika shughuli za ufuutiliaji na tathmini na za utafiti, ikijumuisha:

- Washiriki wa programu na wanajamii kwa upana zaidi
- Wafanyakazi wa ufuutiliaji na tathmini, watu wa kujitolea na watafiti

Mifano ya hatari za kulinda usalama za ufuutiliaji na tathmini:

- Mtu anayejitolea wa ufuutiliaji na tathmini anayewakilisha Mashirika ya Kijamii anapata nambari ya simu ya mwanamume mchanga kutoka kwenye data ya ufuutiliaji na kumtumia jumbe za kingono zisizofaa.
- Msichana anayetembea kuelekea na kutoka katika eneo la shughuli ya utafiti anadhulumiwa au kunyanyaswa na wanajamii katika safari hiyo.
- Mfanyakazi wa ngazi ya juu wa ufuutiliaji na tathmini anatenda isivyofaa na mfanyakazi wa ngazi ya chini wa ufuutiliaji na tathmini.
- Mwanajamii anaachua tukio ambapo mfanyakazi wa Shirika la Kijamii aliwagusa isivyofaa wakati wa mahojiano.
- Mwanamke mchanga anakabiliwa na unyanyapaa katika jamii baada ya kushiriki habari za kibinasi na mtafiti katika mazingira wazi ambapo watu wengine waliskia.
- Mshiriki anamwalika mkusanyaji wa data nyumbani kwake ili kufanya mahojiano, akiwa humu ndani ya nyumba mkusanyaji wa data anaona ushahidi wa ukatili wa kinyumbani.

Hatari hizi zinaweza kutokea wakati wowote wakati wa shughuli za ufuutiliaji na tathmini na za utafiti:

- Awamu ya kupanga na kubuni
- Kukusanya data katika eneo
- Usimamizi na uchambuzi wa data
- Usambazaji

Kwa zaidi, soma: [Kulinda usalama ni nini?](#)

1.2 Elewa muktadha wa eneo husika na kundi la watu

Kuwa na ufahamu na uelewa wa muktadha wa eneo husika kutahakikisha ufuatiliaji na tathmini na utafiti umebuniwa ipasavyo, unalinda washiriki wa utafiti na kuepuka kufanya madhara. Inapowezekana jumuisha wanajamii mbalimbali na/au mashirika ya kijamii ili kusaidia kutambua:

- ✓ Ni wapi na katika hali zipi wanajamii wanahisi usalama/usalama mdogo.
- ✓ Makundi yaliyo katika hatari zaidi ya SEAH, makundi ambayo mara nyingi hayajumuishwi au ni vigumu kufikiwa. Tambua vizuizi vinavyowezekana kwa ushiriki wa makundi haya, na suluhu za kuvishinda.
- ✓ Ni lugha na istilahi gani zinfaaa kutumika katika utafiti ili kuepuka kusababisha madhara, aibu au kuwaumiza tena washiriki, tazama [Maeleo ya RSH ya jinsi ya kuzingatia lugha unapotafiti SEAH](#)
- ✓ Misimbo yoyote au ishara za mkono zinazotumiwa kwa kawaida kuripoti ikiwa mtu yuko katika hatari ya mara moja ya ukatili.

Ili kusikia zaidi kuhusu mazoezi ya ulimwengu halisi, sikiliza Spotlight hii kwenye podikasti ya '[Kufuatilia kulinda usalama katika Utafiti'](#)

1.3 Tambua njia za rufaa na mbinu za kuripoti

Mbinu za kuripoti na njia za rufaa zinahitaji kutambuliwa na kuanzishwa kabla ya shughuli za ufuatiliaji na tathmini na shughuli za utafiti kuanza ili wafanyakazi wa ufuatiliaji na tathmini na watafiti wawezeshwe kuitikia ripoti za SEAH au masuala mengine ya kulinda usalama yanapojitokeza. Tazama Mfano wa 1 wa kisa kwenye kiambatisho kwa mfano.

- Kubuni au kutambua **njia salama za maoni na kuripoti kwa jamii** na washiriki ili kushiriki maoni kuhusu shughuli ya ufuatiliaji, tathmini au utafiti. Tazama [Jinsi ya kubuni na kusimamia mikakati ya malalamishi ya jamii](#)
- Tambua **sheria na taratibu za kuripoti za eneo hilo**, na ni mchakato upi na matokeo gani yanaweza kukuwepo. Tengeneza mpango tangu mwanzo wa jinsi timu ya utafiti itashughulikia visa vinavyohitaji kuripotiwa kwa lazima, kwa mfano, kwa madai ya uhalifu, madai yanayohusu watoto, watu walio hatarini au walio katika hatari ya ukatili au madhara.
- Fanya **uchoraji wa ramani ya huduma za msaada na njia za rufaa** ambapo shughuli za ufuatiliaji na tathmini na za utafiti zitafanyika. Washirikishe wawakilishi wa jamii au washiriki ili kuhakikisha kuwa wanakubalika na wanachukuliwa kuwa salama na kikundi (kwa mfano, je, polisi wanaonekana kuwa waaminifu, je, huduma za ushauri nasaha kwa vijana zinawafaa). Katika hali ambapo kuna ukosefu wa huduma za rufaa zinazopatikana, zinazoaminika au zinazofikika (kwa mfano, katika maeneo ya mbali) utoaji wa huduma hizi unapaswa kufanya ili kuhakikisha msaada unapatikana kwa wale wanaouhitaji.

1.4 Chagua au uajiri wakusanyaji wa data na watafiti kwa usalama

Wafanyakazi wote wanaohusika katika kukusanya data (ikijumuisha washauri, wakusanyaji data, watafsiri, na watu waliojitlea) wanahitaji kuajiriwa kwa kufuata mbinu salama za kuajiri, ili kuelewa hatari tazama mfano wa 3 katika kiambatisho na Mkutano kuitia kwenye mtandao wa Kituo cha Rasilimali na Usaidizi [kuhusu uajiri kwa njia salama](#).

- Fanya **ukaguzi wa usuli wa kutosha** kama vile kuuliza maswali mahususi kwenye mahojiano na kupata marejeleo wakati wa kuajiri watu binafsi wa kusaidia katika kukusanya data. Ukaguzi wa ufhuzi unapaswa kufanya wakati wa kufanya kazi na watoto au vikundi vilivyo hatarini.

- Hakikisha kuwa wafanyakazi wote wapya, wakiwemo washauri wa nje wanasona na kutia sahihi ahadi zao kwa Kanuni za Maadili za shirika; kwa mwongozo angalia [Kanuni ya Maadili inayojumuisha Kulinda Usalama ya Kituo cha Rasilimali na Usaidizi ..](#)

1.5 Andaa mbinu, mitazamo na zana zinazofaa kwa ajili ya kukusanya data kwa usalama

Mbinu na zana za ufuatiliaji na tathmini na za utafiti zinapaswa kufahamishwa kwa mashauriano na jamii na tathmini ya hatari ili kuhakikisha kuwa zinatafaa kutumika kimuktadha na kikundi wakilishi.

Buni taratibu na fomu za idhini iliyoarifiwa zinazofaa kwa washiriki.

- Unda **itifaki** wazi za njia na jinsi ya kufanya shughuli za ufuatiliaji na tathmini na za utafiti na mwongozo wa usimamizi wa timu za kukusanya data.
- Zingatia **ni njia gani ya kukusanya data inafaa zaidi kimaadili** katika utafiti wako. Kwa mfano, mahojiano ya moja kwa moja yanawenza kufaa zaidi kuliko mahojiano ya makundi yanayolengwa wakati wa kujadili mada nyeti: Tazama [maelezo ya Kituo cha Rasilimali na Usaidizi ya jinsi ya kutafiti SEAH kwa usalama](#).
- Zingatia **hatari na faida za miundo ya utafiti**; kwa mada nyeti, mbinu za ubora, zinazozingatia masimulizi na shirkishi zinaweza kufaa zaidi kuliko mbinu za upimaji.
- Wakati wa **kuunda zana za kukusanya data**, kumbuka:

- ✓ Kutotumia istilahi ambazo zinaweza kutoeleweka, za kunyanyapaa au za kuaibisha. Kwa maelezo zaidi tazama [maelezo ya Kituo cha Rasilimali na Usaidizi ya jinsi ya kuzingatia lugha unapotafiti kuhusu SEAH](#).
- ✓ Kutotumia hadithi au mifano inayowasilisha kanuni hatari za kijinsia au kuwanyanyapaa washiriki.
- ✓ Kutouliza taarifa za kibinagsi ambazo zinaweza kumfanya mtu huyo atambulike au kuwa hatarini.
- ✓ Daima fanya majoribio ya awali ya zana ili kuhakikisha kuwa zina maana kwa washiriki, zinasemwa kwa unyeti na hazisababishi dhiki bila usaidizi wa kutosha.
- ✓ Kutouliza maswali ambayo yanawenza kuwaibisha, kusababisha madhara au kuwaumiza tena washiriki. Kwa habari zaidi tazama [maelezo ya Kituo cha Rasilimali na Usaidizi ya jinsi ya kutafiti SEAH kwa usalama](#).

Ikiwa unakusudia kutumia simu za rununu au majukwaa ya mtandaoni katika kukusanya data na mawasiliano, kuna mambo ya ziada ya kuzingatia katika muundo na matumizi ya zana.

Idhini iliyoarifiwa ina maana kwamba watu binafsi wanaelewa:

- Ni taarifa gani inakusanywa, jinsi gani na kwa nini.
- Ni hatari au manufaa gani za kibinagsi, kama yapo, yanawenza kuwa kwa ushiriki wao.
- Jinsi gani habari hiyo itatumiwa, nani ataipata na jinsi itakavyowekwa kwa usalama.
- Habari hiyo itashikiliwa kwa muda gani na kwamba itaharibiwa baada ya muda huo.
- Kwamba kukataa kushiriki hakutaathiri uhusiano wao na au msaada kutoka kwa shirika.
- Kwamba wanawenza kuondoa idhini yao ya kushiriki au kuhifadhiwa au kuripotiwa kwa data yao wakati wowote.
- Ni katika hali gani ambayo ufaragha unawenza kulazimika kuvunjwa kwa sababu ya kuripoti kwa lazima. Kwa mfano ikiwa mshiriki au mtu binafsi yuko katika hatari ya mara moja ya madhara au usalama wa mtoto uko hatarini. Hii itatofautiana kulingana na eneo husika kulingana na sheria za kuripoti kwa lazima.

1.6 Toa mafunzo kwa wakusanyaaji wa data na watafiti

Ni muhimu kwamba wafanyakazi wote wa ufuatiliaji na tathmini na watafiti wapate mafunzo kuhusu jinsi ya kufanya shughuli za ufuatiliaji, tathmini na utafiti kwa usalama.

- Mafunzo ya kulinda usalama ni lazima yatolewe kwa wafanyakazi wote wa ufuatiliaji na tathmini na watafiti na ni lazima mafunzo hayo yalengwe kulingana na shughuli mahususi ya kukusanya data na mahitaji ya jamii. Yanapaswa kujumuisha:

- ✓ Muhtasari wa **michakato na taratibu zote muhimu ikijumuisha** jinsi ya kutambua, kuitikia na kuripoti kero, kanuni za maadili na kanuni za idhini iliyoarifiwa.
- ✓ Fursa za **kufanya mazoezi ya stadi muhimu za utafiti** kuitia maigizo dhima na majaribio ya awali, ikijumuisha jinsi ya kudumisha faragha, kusikiliza bila kuhukumu na jinsi ya kutambua, kudhibiti na kutoa rufaa kwa visa vyenye dhiki, aibu au kuumiza tena wakati wa kuchunguza mada nyeti au jinsi ya kuuliza maswali nyeti ili kuepuka kusababisha madhara, aibu au kuwaumiza tena washiriki (kwa mfano, Huduma ya Kwanza ya Kisaikolojia). Tazama [Maelezo ya Kituo cha Rasilimali na Usaidizi ya jinsi ya kutafiti SEAH kwa usalama](#).

Kwa zaidi, angalia [Mafunzo ya Kielektroniki ya Kituo cha Usaidizi cha Kulinda usalama](#).

2 Kukusanya data

Ukosefu wa usawa wa mamlaka upo kati ya wanaokusanya data na washiriki. Wafanyakazi wa ufuatiliaji na tathmini na watafiti wana udhibiti wa aina ya maswali yanayoulizwa, juu ya mpangilio ambao maswali yanaulizwa, na wa nani wa kujumuishwa au kutengwa. Kwa ujumla wanaweza kutembea kwa uhuru wakati wa mchakato wa kukusanya data. Hii inawaweka wafanyakazi wa ufuatiliaji na tathmini na watafiti katika nafasi ya mamlaka ambayo inaweza kusababisha changamoto zifuatazo:

- Ugumu wa kupata idhini ya kuarifiwa ya hiari ya kushiriki wakati mtu anahisi kuwa na wajibu wa kushiriki au hawezi kukataa.
- Vizuizi vya kuripoti SEAH vinaweza kuwa vibaya zaidi ikiwa mshiriki haamini utafiti huo au kuhisi salama.
- Hofu ya kuripoti tukio la SEAH ikiwa kutatokea upinzani kutoka kwa mhalifu au unyanyapaa kutoka kwa jamii pana.

Tafadhali angalia Mfano wa 4 wa kisa katika kiambatisho ili kuelewa jinsi gani hii inaweza kuathiri ukusanyaji wa data.

2.1 Hakikisha usiri na usalama wa washiriki wakati wa shughuli za kukusanya data

Wakati wa kukusanya data, ni muhimu kulinda usiri na usalama wa washiriki. Wakati wa kukusanya data, unapaswa:

- ✓ Hakikisha kuwa wakati na eneo la **kukusanya data linaruhusu usafiri salama na kulinda usiri** wa washiriki. Hii ni muhimu hasa kwa wanawake na wasichana, ambao wanaweza kuwa salama zaidi kusafiri wakati wa mchanu.
- ✓ Hakikisha kuwa mahojiano au Majadiliano ya Makundi Yanayolengwa yanafanywa na **wawezeshaji wa jinsia moja** na inapowezekana, ukusanyaji wa data ufanyike kwa jozi au timu.
- ✓ Hakikisha wafanyakazi wa ufuatiliaji na tathmini na watafiti **wanabeba kitambulisho cha picha** au hati zingine za utambulisho ili jamii na washiriki wa utafiti wawe na uhakika kuhusu utambulisho wa watafiti. Inapofaa na inachukuliwa kuwa salama kwa watafiti na washiriki wa utafiti inaweza kushauriwa kuvalia fulana yenye chapa au vifaa vingine vya utambuzi, lakini hii itaongozwa na muktadha na inapaswa kutambuliwa kuitia utathmini ya hatari.

- ✓ **Hakikisha kwamba idhini iliyoarifiwa imepatikana** kutoka kwa washiriki na kwamba wanaelewa michakato ya kuripoti kwa lazima, fomu zinapaswa kutafsiriwa au kusomewa mshiriki ikiwa hajui kusoma na kuandika. Eleza kwa uwazi wakati wa kuomba idhini iliyoarifiwa kuhusu wajibu wa shirika wa kutunza na kulinda usalama ili washiriki wa utafiti waliokusudiwa waweze kufanya uamuzi sahihi ikiwa wanataka kushiriki kufuatia msingi huo.
- ✓ Hakikisha kuwa **kuna taratibu zinazofaa za kufanya kazi na watoto** / vijana, kama vile kupata idhini pale ambapo idhini inahitajika kutolewa na mzazi/ mlezi (makubaliano ya mdomo au maandishi ya kushiriki kutoka kwa mtoto huyo).
- ✓ Hakikisha kuwa jamii na washiriki wanafahamu kuhusu **njia za kutoa maoni na za kuripoti** zinazopatikana kwao kama sehemu ya utangulizi wa shughuli ya kukusanya data (kwa mfano, kushiriki habari kwa maneno, kutoa karatasi za taarifa au vipeperushi na kadhalika).
- ✓ Hakikisha kuwa **data ya kibinagsi inawekwa salama kila wakati** na kwamba data inayokusanywa kwenye simu na vifaa nya mkononi imesimbwa kwa njia fiche na inaweza kufikiwa na mkusanyaji/ mtafiti pekee.
- ✓ Omnia ruhusa ya washiriki **kila wakati ili kurekodi mahojiano** na kupiga au kutumia piche. Upigaji piche unapaswa kujumuishwa katika utathmini wa hatari, kwani katika hali zingine washiriki wanawenza kukosa uwezo wa Kukataa.

Kwa zaidi kuhusu hili tafadhali rejelea [Vidokezo 10 Bora nya Kufanya Ziara za Ufutiliaji wa Mradi kwa Usalama](#)

2.2 Hakikisha ripoti zozote za kulinda usalama zinazopokelewa wakati wa kukusanya data zinashughulikiwa ipasavyo

Kero za kulinda usalama au matukio ya SEAH yanaweza kuripotiwa kuitia shughuli za ufutiliaji na tathmini na za utafiti hata kama hili silo lengo katika kukusanya data, na huenda lisiusiane na shughuli maalum, kwa mfano, linaweza kuwa tukio lililotokea katika programu pana au nyumbani au katika jamii. Ni muhimu kwa wafanyakazi wa ufutiliaji na tathmini na watafiti kuelewa hili.

- Wafanyakazi wa ufutiliaji na tathmini na watafiti wanawenza kujipata katika hali ambapo **wajibu wao wa kimaadili wa kulinda faragha ya washiriki unakinanza na wajibu wao wa kisheria wa kuripoti** matukio ya madhara, ukatili na dhuluma.
- Wafanyakazi wa ufutiliaji na tathmini na watafiti wanapaswa kufahamu **sheria na taratibu za kuripoti za eneo husika** zilizotambuliwa wakati wa awamu za kupanga. Wafanyakazi wote wa ufutiliaji na tathmini na watafiti wanapaswa kufahamu mpango wa kushughulikia visa vinavyohitaji kuripotiwa kwa lazima. Hii inaweza kuhitajika katika ufichuzi fulani ambapo ustawi wa washiriki uko katika hatari ya mara moja (kwa mfano, ukatili wa kingono, matukio yanayohusisha watoto).
- Wafanyakazi wa ufutiliaji na tathmini na watafiti wanapaswa kufahamu **njia za rufaa** zilizopangwa katika awamu ya kupanga na waweze kuwaelekeza washiriki wa utafiti kwenye njia zinazofaa za rufaa ambapo kuna habari ya kutosha au uchunguzi wa tukio.
- Washiriki wote wa utafiti wanapaswa kuelewa ni katika hali gani watafiti au wafanyakazi wa ufutiliaji **na tathmini wanawenza kulazimika kuripoti matukio au kero ambazo zinaonekana au kujadiliwa** kama sehemu ya utafiti. Fahamu mapema kile ambacho shirika lako lingefanya ikiwa linaona au kujadili hali ambapo mshiriki wa utafiti yuko, kwa mfano, katika hatari ya sasa ya ukatili nyumbani na hii imeonekana au kujadiliwa kwa sababu ya utafiti unaoendelea.

Ni muhimu kufahamu kwamba katika baadhi ya matukio kuripoti kunaweza kusababisha ongezeko la hatari ya ukatili au dhuluma na kuwafanya wanawake na watoto kuwa katika hatari zaidi. Hili linahitaji kuzingatiwa kwa uangalifu na vitendo vyote vinapaswa kuwa kwa faida ya mtu anayehusika. Tazama [maelezo ya RSH ya jinsi ya kutafiti SEAH kwa usalama](#).

2.3 Hakikisha ustawi wa wafanyakazi wa ufuatiliaji na tathmini na watafiti

Ni muhimu kwamba hatua zinazofaa ziwekwe ili kuhakikisha usalama na ustawi wa wafanyakazi wote wa ufuatiliaji na tathmini na watafiti, ili walindwe dhidi ya madhara yoyote wakati wa kukusanya data.

- Fanya **ukaguzi wa usalama** wa kina ikiwa timu za kukusanya data zinahitajika kutekeleza shughuli katika maeneo ya mbali au mapya na kutafuta ruhusa na msaada unaofaa kutoka kwa serikali za mitaa.
- Zingatia **jinsia, ujinsia na sifa zingine za wakusanyaji data** kuhusiana na muktadha au eneo la ukusanyaji wa data ili kubaini kama hii inawaweka hatarini.
- Ziara za usimamizi au ‘**kukagua**’ kila siku kuitia simu au WhatsApp inapaswa kufanya kazi katika joji au vikundi vidogo.
- Zingatia **hatari za kimwili na kiakili ambazo wafanyakazi wa ufuatiliaji na tathmini na watafiti wanaweza kukabiliwa nazo**, ikijumuisha athari za kushughulikia mada nyeti. Jumuisha ushauri wa jinsi ya kudumisha mipaka ya kitaaluma katika mafunzo na uhakikishe kwamba msaada unaofaa wa kujitunza, kama vile vikao vya kutoa maelezo, usimamizi au huduma za ushauri zinapatikana kwa wafanyakazi. Tazama maelezo ya RSH ya jinsi ya kutafiti SEAH kwa usalama.
- Thibitisha **mahuusiano yasiyo na usawa wa mamlaka** kati ya wafanyakazi wa ngazi ya chini kama vile wanafunzi, watu waliojitolea au wakusanyaji data na wafanyakazi wa ngazi ya juu ambayo yanaweza kuleta hatari za kulinda, k.m. uonevu, unyanyasaji au kulazimishwa.

3 Uchambuzi, kuripoti na kushirikishi data

3.1 Hakikisha ulinzi wa data na usiri

Habari kuhusu watu binafsi ni lazima iwekwe kwa faragha na isiyotambulika ili kuwalinda washiriki na kudumisha haki yao ya usiri.

- **Data yote iliyochambuliwa inapaswa kuwekwa kwa njia isiyotambuliwa.** Hakikisha kuwa habari yoyote inayotambulika kuhusiana na mazoea ya mtu binafsi imeondolewa kwani hii inaweza kuweka watu katika hatari. Wakati wa kujumlisha data kumbuka kuwa kutambua eneo mahususi kwa matokeo bado kunaweza kuwakilisha hatari kwa washiriki (kwa mfano, kutambua kundi la watu waliohamishwa katika eneo fulani kunaweza kusababisha kukamatwa kwao).
- **Usishiriki data ya kibinafsi au nyeti** (kwa mfano, hifadhidata ambazo hazijafichwa ili kutotambulika, orodha za usajili) na washirika wengine, kama vile wafadhili, serikali au polisi isipokuwa kama makubaliano ya kushiriki data yamekubalika na washiriki.
- Data yote ikijumuisha maelezo ya kukusanya data na fomu za idhini zinapaswa kuwekwa salama na kuharibiwa wakati hazihitajiki tena.
- Hakikisha wafanyakazi wote wanaoshughulikia data (kwa mfano, kuingiza na kuchanganua data) wanafahamu jinsi ya kutambua masuala ya kulinda usalama katika data na jinsi ya kuyarejelea. Kwa mfano, katika tathmini ya programu ya elimu unaweza kuona ripoti za adhabu ya viboko, hizi zinapaswa kuripotiwa kuitia michakato ya kuripoti ya ndani na itifaki zilizokubaliwa.

Tazama Mfano wa 2 wa kisa kwa maelezo zaidi kuhusu hili.

3.3 Shiriki matokeo na jamii

Mara baada ya ripoti kukamilika ni mazoea mazuri kuwasilisha matokeo kwa jamii, na kujadili jinsi utakavyotumia habari, ni hatua gani zitachukuliwa hapo baadaye. Ikiwa data na utafiti wako unashughulikia masuala nyeti, kama vile SEAH, utahitaji kuwa mwangalifu hasa kuhusu jinsi unavyoshiriki nao matokeo hayo. Miongozo yako ya ulinzi wa data na usiri inapaswa kutumika ili kusaidia maamuzi yako kuhusu kile ambacho ni salama au kisicho salama kuwasiliana. Awamu hii katika mzunguko ni lazima izingatiwe wakati wa kuunda utathmini wako ya hatari na kupunguza hatari hizi.

Rasilimali

- Balch, A., Garimella, S., Mansaray, B. (2020) [Miongozo wa Kulinda usalama katika Utafiti wa Maendeleo ya Kimataifa \(UKCDR\), London.](#)
- Geneva: Shirika la Afya Duniani. Februari 2016. [Mapendekezo ya kimaadili na usalama kwa ajili ya utafiti wa kuingilia kati kuhusu ukatili dhidi ya wanawake. Kuzingatia mafunzo kutoka kwa chapisho la Shirika la Afya Duniani la Kuwaweka wanawake mbele: mapendekezo ya kimaadili na usalama kwa ajili ya utafiti kuhusu ukatili wa kinyumbani dhidi ya wanawake.](#)
- Shirika la Kimataifa la Save the Children, Uingereza. 2019. [Kulinda usalama katika Ufutiliaji, Utathmini, Uwajibikaji na Ujifunzaji na Utafiti.](#)
- Taasisi ya Kimataifa ya Wanawake, 2017. [Utafiti wa Ukatili wa Kijinsia, Ufutiliaji na Tathmini na Wakimbizi na Watu Walioathiriwa na Migogoro: Miongozo na Zana kwa Watafiti na Watendaji](#)
- [Taasisi ya Kimataifa ya Wanawake. \(2020\) Msaada Uliowezeshwa: Miongozo wa Uwezeshaaji wa Warsha ya Utafiti Shirikishi wa Vitendo. Washington DC: Taasisi ya Kimataifa ya Wanawake katika Chuo Kikuu cha George Washington](#)
- Kikundi cha Tathmini cha Umoja wa Mataifa. (2020). [Miongozo ya Kimaadili ya Tathmini.](#)
- Wanawake wa Umoja wa Mataifa na Shirika la Afya Duniani (2020). [Ukusanyaji wa Data ya Ukatili Dhidi ya Wanawake na Wasichana wakati wa COVID-19.](#)
- Ward, J. [Maadili katika Kutafiti Ukatili wa Kijinsia katika Mipangilio ya Kibinadamu: Tafakari kutoka kwa Maeneo ya Utekelezaji, \(2020\)](#)

Mifano ya visa

Mfano wa 1 wa kisa: Ugunduzi wa tukio la unyonyaji wa kingono katika mradi mwingine

Musa anafanya kazi katika kampuni ya utafiti inayofanya utafiti mionganoni mwa watoto waliokimbia makazi yao katika kambi ya kibinadamu nchini Nigeria. Shirika la Kimataifa lisilo la Kiserikali pia linafanya kazi katika kambi hiyo kama sehemu ya mpango mkubwa wa kibinadamu wa kusambaza vifaa vya makazi na chakula kwa familia. Wakati wa majadiliano ya Musa na familia kambini, anasikia malalamiko kuhusu usambazaji kutokuwa wa haki au uwazi. Watu pia wanataja kuwa watu wa kujitolea wanaofanya kazi katika Shirika hilo la Kimataifa lisilo la Kiserikali linalosimamia usambazaji walikuwa wakiwaliza wanawake wachanga kufanya ngono nao ili kuongezwa kwenye orodha ya usambazaji. Musa amefunzwa vyema katika maadili ya utafiti na kanuni za kulinda usalama ndani ya shirika lake lakini bado hana uhakika ni nini anapaswa kufanya. Ana wasiwasi wa jinsi ya kuripoti tukio la shirika lingine, hasa kwa vile shirika hilo linajulikana sana. Hangependa shirika hilo lisitishe shughuli zao, lakini kwa wakati huo huo anafahamu kuwa ana wajibu wa kutunza jamii anayoifanya kazi, na tabia hiyo ina madhara.

Ni nini kinapaswa kufanyika sasa?

Habari hii inapaswa kuripotiva kwa mratibu wa kulinda usalama katika shirika la Musa na kuititia njia za kuripoti za nje zilizotambuliwa katika kupanga mbinu za kutoa rufaa (ikiwa hili halimweki mnusurika hatarini). Ikiwa mnusurika atafichua habari hii kwake wakati wa kukusanya data, mnusurika anapaswa kuelekezwa kwa huduma za usaidizi zilizotambuliwa. Taarifa hizi zinapaswa kuhifadhiwa bila majina katika uchanganuzi wowote na katika kuripoti matokeo ya programu.

Mfano wa 2 wa kisa: Ulinzi duni wa data na mahusiano yasiyofaa na washiriki wa programu

Regina ni afisa wa Ufuatiliaji na Tathmini na anafanya kazi katika mradi wa WASH wa Shirika la Kijamii nchini Malawi. Mradi huo unahuisha kufanya kazi na vijana waliofunzwa kuwa 'Mabingwa wa WASH' ili kuwaelimisha watu katika jamii zao kuhusu hatari ya kunywa maji chafu, pamoja na kufundisha jinsi ya kusafisha na kuhifadhi maji kwa usalama. Kazi ya Regina ni kufuatilia kazi ya watu wanaojitolea katika mradi huu. Kwa sababu ya kusitishwa kwa shughuli za kawaida kutokana na Covid-19, Regina hakuweza kutembelea jamii na kwa hivyo mawasiliano na watu waliojitlea yalifanywa kwa mbali. Mabingwa hawa wa WASH walipewa simu ya rununu ya kutumia katika mradi huu pekee. Regina angezungumza mara kwa mara na watu waliojitlea kwenye gumzo la kikundi cha WhatsApp. Mfanyakazi wa kiume alipata orodha ya majina na nambari za wafanyakazi wa kujitolea alizozipata ofisini na kuanza kutuma jumbe fupi kwa mmoja wa vijana wa kujitolea. Kwa vile mfanyakazi huyo ni mkarimu na anaahidi nafasi ya kufanya kazi katika mradi mwingine mfanyakazi huyo wa kujitolea anaendelea kujibu na kukubali kukutana naye nje ya saa za kazi.

Ni nini kinapaswa kufanyika sasa?

Habari hii inapaswa kuripotiva kwa mratibu wa kulinda usalama katika shirika la Regina, ambapo itifaki za uchunguzi zinapaswa kutekelezwa. Ingawa Regina hana makosa hapa na hahusiki na vitendo vya washiriki wengine wa timu, kuna mambo ya kujifunza kutokana na tukio hili ikijumuisha hitaji la kuhakikisha nambari za simu za watu wanaojitolea zimebekwa salama. Sehemu moja ya mafunzo kwa watu wa kujitolea inapaswa kujumuisha habari kuhusu kile wanaweza kutarajia kutoka kwa wafanyakazi na ni aina na njia gani zinazokubalika za mawasiliano na jinsi na mahali pa kuripoti kero ikiwa tabia ya mtu itakuwa kinyume na hii. Regina anaweza kuwahakikisha wafanyakazi wa kujitolea kwamba wafanyakazi wote wanatia sahihi katika kanuni ya maadili ambayo inajumuisha itifaki ya kutumia simu kukusanya data, na kuwafahamisha kile kilicho katika kanuni ya maadili.

Mfano wa 3 wa kisa: Uajiri na usimamizi usio salama wa timu za kukusanya data

Joseph ndiye kiongozi wa Ufutiliaji na Tathmini katika Shirika moja la Kijamii nchini Ethiopia ambayo inasaidia watu wenye ulemavu kupata huduma za afya ya kingono na uzazi. Kuna ombi kutoka kwa mfadhibili mmoja la kukusanya maoni kuhusu huduma kutoka kwa watumiaji, Joseph lazima apange jinsi data itakusanya kwa haraka. Timu ya kawaida ya kukusanya data ambayo Joseph angetumia ina shughuli nyigi na kwa sababu ya shinikizo la muda, anaamua kutumia timu ambayo alisikia kuititia mfanyakazi mwenzake wa zamani. Uajiri salama unaharakishwa na muhtasari mfupi tu wa mahitaji ndio unatolewa. Kwa kuwa ukusanyaji wa data unahitaji kufanyika kwa haraka na katika maeneo ya mbali, Joseph anaamua kuwa hawezi kusimamia ukusanyaji wote wa data lakini ni lazima uendelee. Miezi michache baada ya zoezi hili la kukusanya data, Joseph anasikia baadhi ya kero kuhusu ukusanyaji wa data wakati wa ziara ya uftutiliaji wa programu. Baadhi ya washiriki waliibua kero kuhusu mahojiano hayo kufanya kati maeneo yasiyo salama, wengine waliripoti kuaibishwa baada ya mahojiano kutokana na maoni yasiyofaa yaliyotolewa na wakusanyaji wa data.

Ni nini kinapaswa kufanyika sasa?

Tukio hili linapaswa kuripotiwa kwa mratibu wa kulinda usalama na taratibu za kuripoti kufuatwa. Timu ya programu inahitaji kuhakikisha inasikiliza na kushughulikia maoni ya jamii, hasa yale ya watu ambao hawakutendewa haki. Wanapaswa kutoa maoni kwa jamii kuhusu jinsi watakavyoshughulikia tabia hii, na kujitahidi kurejesha imani katika programu na pia katika huduma za Kituo cha Usaidizi na Rasilimali. Shirika lazima liimariske taratibu na michakato ili kuzuia matukio kujirudia.

Mfano wa 4 wa kisa: Ukosefu wa usawa wa mamlaka kati ya wafanyakazi wa utafiti na washiriki na taratibu zisizo wazi za kuripoti kuhusu kulinda usalama

Grace ni msaidizi wa utafiti anayefanya kazi katika shirika dogo la utafiti. Timu ya watafiti inatathmini mradi wa elimu ambao unasaidia kina mama vijana ambao hawaendi shuleni. Grace na mwenzake mkuu wa kiume, Wisdom, wana Majadiliano mengi na Makundi Yanayolengwa yanayopaswa kufanya kati kila shule. Njia pekee ambayo wanaweza kukamilisha hili kwa wakati ni ikiwa wataziendesha tofauti. Baada ya kila Majadiliano ya Kikundi Kinacholengwa, Grace na Wisdom hukutana kwa mazungumzo. Grace anaenda kukutana na Wisdom na kumuona akiongea kwa ukaribu na mmoja wa washiriki na kupiga picha kwenye simu yake wakiwa pamoja. Pia anashuhudia Wisdom akimwekeea mkonono mshiriki huyo kabla ya kumruhusu kuondoka. Grace anafahamu hii si sawa lakini hajui la kusema au kufanya ili kumsaidia msichana huyo na kuzuia hili kutokea tena. Hana uhakika kuwa anaweza kufanya lolote bila ruhusa ya msichana huyo, na ana wasiwasi ikiwa atazungumza huenda asiaminike kwani mwenzake ni mfanyakazi mkuu na maarufu sana ofisini.

Ni nini kinapaswa kufanyika sasa?

Grace anapaswa kutambua hili kama jambo linalohitaji kuripotiwa na aliripoti kuititia mbinu inayofaa ya kuripoti katika shirika lake. Wisdom anapaswa kupokea habari na mafunzo kuhusu mwenendo unaofaa wakati wa kufanya ziara za programu. Katika siku zijazo shughuli zozote za utafiti zinazofanya zinapaswa kuhakikisha wawezeshaji wanafanya kazi wawili wawili, kwa hivyo hakuna mtu anayeachwa pekee yake na mshiriki, na kutumia wawezeshaji wa jinsia moja kwa Majadiliano yote na Makundi Yanayolengwa. Mafunzo ya kukumbushwa yanapaswa kutolewa kwa wafanyakazi kuhusu jinsi ya kutambua matukio ya kulinda usalama na kuwa na ujasiri wa jinsi ya kuripoti, na jinsi ya kusaidia manusura. Njia za kuibua uovu au mbinu za kuripoti bila kutambulika zinaweza kuwafanya wafanyakazi wa ngazi ya chini kujihisi salama zaidi wakati wa kuripoti.